

УДК 378.147+37.041+614.253.4

I.S. Лісецька, I.A. Дмитренко

Роль самостійної роботи студентів у підготовці майбутніх висококваліфікованих спеціалістів

Івано-Франківський національний медичний університет, Україна

Modern Pediatrics. Ukraine. (2022). 7(127): 141-144. doi 10.15574/SP.2022.127.141

For citation: Lisetska IS, Dmytrenko IA. (2022). The role of independent work of students in training future highly qualified specialists. Modern Pediatrics. Ukraine. 7(127): 141-144. doi 10.15574/SP.2022.127.141.

Концепція організації вищої медичної освіти полягає в комплексному підході до формування гармонійно та всебічно розвиненої особистості фахівця. Підготовка сучасних спеціалістів має бути на такому рівні, щоб вже завтра впевнено і на рівних умовах вони становили професійну конкуренцію не тільки в Україні, але й за кордоном, уміли творчо, оперативно вирішувати нестандартні виробничі, наукові, навчальні завдання з максимально кращим результатом. Сьогодні самостійна роботи студентів є обов'язковою частиною освітнього процесу, значення якої постійно зростає в умовах кредитно-модульної системи навчання та розглядається як одна з активних форм і методів навчання. Під час навчального процесу у вищих медичних закладах застосовуються різні види самостійної роботи студентів, такі як індивідуальна підготовка до практичних, семінарських занять і підсумкових модульних контролів, підготовка до захисту історій хвороб, участь у роботі студентського наукового гуртка, виступи та участь у науково-практичних конференціях, форумах, майстер-класах, практично орієнтованих конкурсах тощо. Інформація про зміст, обсяг виділеного часу, оцінювання самостійної роботи студентів наведена в навчальній робочій програмі та силабусі дисципліни і має на меті розширити і поглибити знання та вміння за даним курсом, допомогти сформувати клінічне мислення, творчу уяву та моделювання тактики лікаря в конкретній клінічній ситуації, поліпшити засвоєння міжпредметної інтеграції знань та вмінь, навчає працювати з літературними джерелами — проводити аналіз, узагальнення, зіставлення інформації та практично їх удосконалювати.

Мета — проаналізувати форми організації та визначити шляхи поліпшення самостійної роботи студентів як складової в системі освітнього процесу під час навчання в медичному вузі.

Результати та висновки. Отже, самостійна робота студентів є обов'язковою, важливою формою навчального процесу, що дає змогу значно підвищити ефективність підготовки майбутнього спеціаліста, допомагає формувати в студента навички клінічного мислення, самостійності, творчої уяви. Вона надає можливість студентові водночас отримувати нові знання, опановувати методи аналізу, синтезу, узагальнення інформації та практично їх удосконалювати.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Ключові слова: студенти, самостійна робота, якість навчання, самоосвіта.

The role of independent work of students in training future highly qualified specialists

I.S. Lisetska, I.A. Dmytrenko

Ivano-Frankivsk National Medical University, Ukraine

The concept of higher medical education is an integrated approach to the formation of a harmoniously and comprehensively developed personality of a specialist. The training of modern specialists should be at such a level that tomorrow they will confidently and on equal terms compete professionally not only in Ukraine but also abroad, be able to creatively and quickly solve non-standard production, scientific, educational tasks with the best possible result. Today, independent work of students is an obligatory part of the educational process, the importance of which is constantly growing in the conditions of the credit-modular system of education and is considered as one of the active forms and methods of teaching. During the educational process in higher medical institutions, various types of independent work of students are used, such as individual preparation for practical, seminar classes and final module controls, preparation for the defense of case histories, participation in the work of the student scientific circle, speeches and participation in scientific and practical conferences, forums, master classes, practically oriented competitions, etc. Information about the content, amount of time allocated, evaluation of students' independent work is given in the curriculum and syllabus of the discipline and aims to expand and deepen knowledge and skills in this course, help to form clinical thinking, creative imagination and modeling of doctor's tactics in a specific clinical situation, improve the assimilation of interdisciplinary integration of knowledge and skills, teaches to work with literary sources — to analyze, generalize, compare, thereby activating the creative component.

Purpose — to analyze the forms of organization and to determine ways to improve the independent work of students as a component in the system of the educational process during the study at a medical university.

Results and conclusions. Therefore, independent work of students is a mandatory, important form of the educational process, which allows to significantly increase the effectiveness of the training of a future specialist, helps to form the student's skills of clinical thinking, independence and creative imagination. It provides an opportunity for the student to acquire new knowledge at the same time, to master the methods of analysis, synthesis, generalization of information and to practically improve them.

No conflict of interests was declared by the authors.

Keywords: students, independent work, quality of education, self-education.

Вступ

Зміни, що відбуваються нині у сфері системи освіти, викликані інтеграцією в міжнародний і європейський освітній простір. Вони дають змогу презентувати освіту України, примножити інтелектуальний потен-

ціал нації, водночас зберегти кращі класичні методи викладання та залучити інноваційні підходи організації навчального процесу. Провідним завданням вищої освіти України є забезпечення високої якості підготовки фахівців на рівні міжнародних вимог, досягнення максимального розвитку здібностей і можливостей

здобувача освіти, здатного до постійного професійного саморозвитку та самоосвіти [8,9].

Концепція організації вищої медичної освіти полягає в комплексному підході до формування гармонійно та всебічно розвиненої особистості фахівця. Підготовка сучасних спеціалістів має бути на такому рівні, щоб вже завтра впевнено і на рівних умовах вони становили професійну конкуренцію не тільки в Україні, але й за кордоном, уміли творчо, оперативно вирішувати нестандартні виробничі, наукові, навчальні завдання з максимально кращим результатом. Гідна професійна підготовка фахівців, яка починається в студентські роки, спрямована на розвиток гнучкого клінічного мислення, що передбачає різнобічний аналіз, чітке диференціювання знань, мобільність, оперативність, варіабельність і забезпечення ефективної професійної діяльності сучасного лікаря [1,3]. Крім того, у рамках нової освітньої парадигми необхідно розвивати у студентів уміння регулярно вчитися, формувати прагнення до саморозвитку, здатність постійно накопичувати та оновлювати наукові знання та вдосконалювати різного виду навички, швидко адаптуватися до змін, творчого застосовувати одержані знання у професійній діяльності [4,6,8]. Сьогодні відбуваються зміни освітнього процесу за рахунок скорочення аудиторних годин викладання та збільшення частки самостійної роботи студентів, саме тому провідну роль у підвищенні якості навчання відіграє самостійна робота студента (СРС), яка є важливим етапом у формуванні майбутнього спеціаліста [7].

Мета дослідження — проаналізувати форми організації та визначити шляхи поліпшення СРС як складової в системі освітнього процесу під час навчання в медичному вузі.

Сьогодні СРС є обов'язковою частиною освітнього процесу, значення якої постійно зростає в умовах кредитно-модульної системи навчання та розглядається як одна з активних форм і методів навчання. Вона поєднує навчально-виховні, науково-дослідні та науково-практичні формати діяльності. Існують різні варіанти трактування поняття «самостійна робота». Водночас, відповідно до закону України «Про вищу освіту» (ст. 16, п. 2.5), СРС — це різноманітні види індивідуальної та колективної діяльності студентів, виконувані під керівництвом, але без безпосередньої участі викладача в спеціально відведеній для цього аудиторній або позааудиторній час. Метою СРС є фор-

мування пізнавальної активності, засвоєння основних вмінь і навичок роботи з навчальним матеріалом, розширення і поглиблення вже наявних знань та підвищення рівня організованості студентів. Навчальний час, відведений на СРС, регламентується робочим навчальним планом і становить не менше $\frac{1}{3}$ і не більше $\frac{2}{3}$ загального обсягу навчального часу [3,10].

У вищих закладах освіти застосовуються різні формати організації СРС під час навчального процесу. Так, можна виділити такі види СРС, залежно від місця і часу проведення, характеру керування нею з боку викладача і способу контролю за її результатами: самостійна робота під час основних аудиторних занять (лекції, семінари, практичні заняття), самостійна робота під контролем викладача у формі планових консультацій, виробничої практики, заліків, підсумкових модульних контролів та позааудиторна самостійна робота під час виконання студентом домашніх завдань навчального і творчого характеру (написання рефератів, підготовка доповідей, тез, статей, ментальних карт). Крім того, структурно СРС поділяється на організовану викладачем і на самостійну роботу, яку студент організовує сам без безпосереднього контролю з боку викладача (наприклад, підготовка до лекцій, практичних занять, конференцій, заліків, контролів тощо). Завдання викладача полягає в умінні органічно поєднувати обидва напрями, що сприятиме оптимізації навчального процесу [11].

Самостійна робота студента організаційно зазвичай передбачає такі етапи: складання плану самостійної роботи з навчальної дисципліни; розроблення викладачем завдань для самостійного опрацювання; організація консультацій із виконання завдань; контроль ходу виконання та результатів самостійної роботи [4,5,8].

Під час навчального процесу у вищих медичних закладах застосовуються різні види СРС, такі як індивідуальна підготовка до практичних, семінарських занять і підсумкових модульних контролів, підготовка до захисту історій хвороб, участь у роботі студентського наукового гуртка, виступи та участь у науково-практичних конференціях, форумах, майстер-класах, практично орієнтованих конкурсах тощо. Можна запропонувати такі форми організації СРС: написання рефератів, підготовка доповідей, навчальних історій хвороби, огляд сучасної літератури, заняття із санітарно-просвітницької роботи, ведення альбомів для самопідготовки, відпра-

цювання практичних навичок у позааудиторний час, підготовка тез і статей, ментальних карт, схем, презентацій тощо [2,5].

Інформація про зміст, обсяг виділеного часу, оцінювання СРС наведена в навчальній робочій програмі та силабусі дисципліни, має на меті розширити й поглибити знання та вміння за даним курсом, допомогти сформувати клінічне мислення, творчу уяву та моделювання тактики лікаря в конкретній клінічній ситуації, поліпшити засвоєння міжпредметної інтеграції знань та вмінь, навчає працювати з літературними джерелами — проводити аналіз, узагальнення, зіставлення, порівняння, тим самим активізувати творчу складову. Для організації СРС розробляються методичні вказівки за кожною темою, винесені на самостійне позааудиторне опрацювання, та складаються тестові завдання. З метою підвищення якості опрацьованого матеріалу під час навчального процесу викладачі надають консультації студентам упродовж дня, а в позааудиторний час за потреби студентів консультує викладач, згідно із затвердженим графіком відробок і консультацій. Крім того, студенти можуть виконувати індивідуальні завдання як варіант самостійної роботи в позааудиторний час для підвищення результатів поточної успішності.

На сучасному етапі освіти майбутніх лікарів-стоматологів питання формування та засвоєння практичних навичок залишається актуальним і важливим. Тому для поліпшення засвоєння навичок та вдосконалення практичної підготовки студенти мають можливість відпрацьовувати практичні навички в позаурочний час в години проведення консультацій у навчально-практичних центрах під керівництвом викладачів, а результати тренінгу застосовуються під час прийому пацієнтів у клініці під контролем викладача, що сприяє підвищенню рівня мотивації студентів до навчання та посилює зацікавленість в оволодінні майбутньою професією. СРС дає змогу не тільки отримувати теоретичні знання, але й практично їх удосконалити, що дозволяє підвищити ефективність підготовки майбутнього спеціаліста.

Важливим засобом організації навчальної роботи студентів для глибокого вивчення різних аспектів майбутньої професії є їхня науково-дослідницька діяльність у виконанні самостійної роботи, у процесі якої викладачі виявляють ініціативних і зацікавлених студентів, які продовжують дослідження в рамках діяль-

ності студентського наукового гуртка (СНГ) кафедри, проводячи НДР за обраною темою. Це дозволяє оволодіти навиками систематизації, критичного аналізу, логічного викладення та узагальнення отриманого матеріалу, поглиблено опрацьовувати теоретичні й практичні аспекти дисциплін, що вивчаються. Основним видом діяльності СНГ є виконання студентами в позааудиторний час наукових досліджень. Тематика наукових досліджень студентів розглядається і затверджується на засіданні кафедри. Вибір теми наукового дослідження студента, а в подальшому — лікаря, є важливим моментом, оскільки часто вона на довгі роки визначає напрям наукових та клінічних інтересів молодого науковця. Студент обирає для себе коло питань, якими він хотів би займатися, а науковий керівник, яким є викладач кафедри, допомагає у виборі теми наукового дослідження. Починається наукове дослідження студентів із реферативних доповідей на обрані теми на підставі вивчення літературних джерел, які заслуховуються на засіданнях студентського наукового гуртка. У подальшому ці матеріали використовуються для проведення клінічних НДР, що згодом подаються як тези і виступи на науково-практичних конференціях. Такий підхід сприяє зростанню науково-дослідного потенціалу студентів та дає змогу підготувати кваліфікованих лікарів-стоматологів завдяки формуванню клінічного мислення, що ґрунтується на поглиблених теоретичних знаннях і підкріплюється клінічними дослідженнями. А підготовка тез і особливо виступів на конференціях стають тим безцінним досвідом, який у майбутньому допоможе теперішнім студентам спілкуватися з пацієнтами, з аудиторією, навіть проводити санітарно-просвітницьку роботу серед різних колективів або шляхом публікацій чи виступів у засобах масової інформації.

В організації СРС чільне місце посідають цифрові освітні технології, що допомагають студентам працювати самостійно, посилюють інтерес до навчання, розширюють можливості для творчого та неординарного підходу під час вирішення професійних завдань, таким чином поліпшують підготовку конкурентоспроможних фахівців [8].

Для отримання очікуваних результатів СРС необхідно враховувати мотиваційний компонент навчання, а також систематичний контроль та оцінювання результатів самоосвіти. Він може здійснюватися під час поточних опи-

тувань, експрес-контролю, тестування, заліків, підсумкових модульних контролів та мати на меті привчити студентів до відповідальності за весь навчальний матеріал циклу; це сприяє поліпшенню навчання та орієнтує на регулярну самоосвіту [6,8].

Висновки

Отже, СРС є обов'язковою, важливою формою навчального процесу, що дає змогу знач-

но підвищити ефективність підготовки майбутнього спеціаліста, допомагає формувати в студента навички клінічного мислення, самостійності, творчої уяви. Вона надає можливість студентові водночас отримувати нові знання, опановувати методи аналізу, синтезу, узагальнення інформації та практично їх удосконалювати.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

REFERENCES/ЛІТЕРАТУРА

1. Dronov OI, Nastashenko IL, Kovalska OI, Kryuchyna EA, Skomarovsky OA, Protsyuk AV. (2013). The Role of Student Scientific Circle in the Motivation of the Professional Orientation of Medical Students. *Bulletin of the Ukrainian Medical Dental Academy*. 13 (1): 288–290. [Дронов ОІ, Насташенко ІЛ, Ковальська ОІ, Крючина ЄА, Скомаровський ОА, Процюк АВ. (2013). Роль діяльності студентського наукового гуртка в мотивації професійної орієнтації студентів-медиків. *Вісник ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія»*. 13 (1): 288–290].
2. Hryshchuk MI, Stovban IV, Kniazevych–Chorna TV, Zolotarova ZhM. (2011). Formavannia piznavalnoi aktyvnosti studentiv vidpovidno do vymoh kredytno-modulnoi systemy. *Svit medytsyny ta biologii*. 4: 154–155. [Гришук МІ, Стоббан ІВ, Князевич–Чорна ТВ, Золотарьова ЖМ. (2011). Формування пізнавальної активності студентів відповідно до вимог кредитно-модульної системи. *Світ медицини та біології*. 4: 154–155].
3. Korotich NM. (2017). Independent work of students as a factor in the preparation of a specialist in the conditions of the credit-modular system of education. *The world of medicine and biology*. 1 (59): 219–222. [Коротич НМ. (2017). Самостійна робота студентів як фактор підготовки спеціаліста в умовах кредитно-модульної системи навчання. *Світ медицини та біології*. 1 (59): 219–222].
4. Lisecka IS. (2020). The role of the student scientific circle in the preparation of future highly qualified specialists. *Modern Pediatrics. Ukraine*. 2(106): 104–107. [Лісецька ІС. (2020). Роль студентського наукового гуртка у підготовці майбутніх висококваліфікованих спеціалістів. *Сучасна педіатрія. Україна*. 2(106): 104–107]. doi: 10.15574/SP.2020.106.104.
5. Lisetska IS, Volyak YM. (2022). Creation of mental maps — innovative way of organizing information during study. *Ukrainian Journal of Perinatology and Pediatrics*. 1(89): 45–48. [Лісецька ІС, Воляк ЮМ. (2022). Створення ментальних карт — інноваційний спосіб організації інформації під час навчання. *Український журнал Перинатологія і Педіатрія*. 1(89): 45–48]. doi 10.15574/PP.2022.89.45
6. Litvinchuk SB. (2012). Modern approaches to the organization of independent work of students in higher education. *Scientific works*. 146: 158: 65–69. [Літвінчук СБ. (2012). Сучасні підходи до організації самостійної роботи студентів у вищій школі. *Наукові праці*. 146: 158: 65–69].
7. Petrushanko TO, Ostrovska LJ, Popovych IU. (2016). The value of phantom classes in the formation of practical skills of future dentists. *Ukrainian dental almanac*. 1 (2): 94–97. [Петрушанко ТО, Островська ЛІ, Попович ІУ. (2016). Значення фантомних занять у формуванні практичних навичок майбутніх лікарів-стоматологів. *Український стоматологічний альманах*. 1 (2): 94–97].
8. Shumsky O. (2016). Ways to activate students' independent work. *Scientific note (Kirovohrad State Pedagogical University named after Volodymyr Vinnichenko)*. Series: Pedagogical sciences. 147: 180–183. [Шумський О. (2016). Шляхи активізації самостійної роботи студентів. *Наукові записки (Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка)*. Серія: Педагогічні науки. 147: 180–183].
9. Tretyak NG, Dudchenko MO, Shaposhnik OA, Kudrya SP. (2017). The role of the student scientific society as a way in forming students' independent work. *Bulletin of problems of biology and medicine*. 1 (135): 232–254. [Третяк НГ, Дудченко МО, Шапошник ОА, Кудря ІП. (2017). Роль студентського наукового товариства як шлях у формуванні самостійної роботи студентів. *Вісник проблем біології і медицини*. 1 (135): 232–254].
10. Zakon Ukrayini. (2014). Pro vischu osvitu: Zakon Ukrayini vid 01.07.2014 r. No. 1556–VII. *Ofitsiynyi visnik Ukrayini*: 7–89. [Закон України. (2014). Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556–VII. *Офіційний вісник України*: 7–89].
11. Zhdan VM, Bobirev VM, Sheshukova OV, Lokhmatova NM, Sharbenko TV. (2011). The place and role of the student's independent work in the credit-module system of the organization of the educational process. *Medical education*. 2: 52–54. [Ждан ВМ, Бобирьов ВМ, Шешукова ОВ, Лохматова НМ, Шарбенко ТВ. (2011). Місце та роль самостійної роботи студента в кредитно-модульній системі організації навчального процесу. *Медична освіта*. 2: 52–54].

Відомості про авторів:

Лісецька Ірина Сергіївна — к.мед.н., доц. каф. дитячої стоматології Івано-Франківського НМУ. Адреса: м. Івано-Франківськ, вул. Галицька, 2. <https://orcid.org/0000-0001-9152-6857>.

Дмитренко Ігор Анатолійович — к.мед.н., доц. каф. ортопедичної стоматології Івано-Франківського НМУ. Адреса: м. Івано-Франківськ, вул. Галицька, 2. Стаття надійшла до редакції 11.09.2022 р., прийнята до друку 15.11.2022 р.